

בס"ד. ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז ה'תשי"ט*

ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת לאמרי, ופירש רש"י²² ומהו הדיבור ה' ארך אפים. דמשמעות לשון הכתוב בפשטות היא, שהדיבור דהקב"ה (כאשר דברת) הוא יגדל כח אד', ולכן הוצרך רש"י לפרש שע"פ דרך הפשט הפירוש הוא ה' ארך אפים. אבל מזה שהפסוק נאמר בלשון זה שהמשמעות שלו היא שהדיבור הוא שיגדל כח אד', משמע שכוונת הכתוב היא גם לענין זה. וכדאיתא בגמרא²³ בשעה שעלה משה למרום כו' אמר לו (הקב"ה למשה) ה' לך לעזרני (לומר תצלח מלאכתך²⁴), מיד אמר לו ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת. היינו דכאשר דברת קאי על האמירה ה' לך לעזרני, דענין לעזרני [שיהי' עזר (הוספה) בהכח של מעלה] הוא יגדל כח אד'. ויש להוסיף, דמשמעות לשון הכתוב כאשר דברת לאמר הוא שהדיבור (דהקב"ה) הוא לאמר (שמשה יאמר). וכמוכן גם ממרוז"ל הנ"ל דכאשר דברת קאי על מה שאמר הקב"ה למשה ה' לך לעזרני, שמשה יאמר²⁵ תצלח מלאכתך. וע"פ הידוע²⁶ שכל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זה לזה, מובן, דג' פירושים אלה בכאשר דברת [שקאי על יגדל כח אד', על לאמר, ועל ה' ארך אפים] שייכים זה לזה. וצריך להבין השייכות דג' פירושים אלה.

(ב) **ויש** לומר נקודת הביאור בזה, דבקשת משה ועתה יגדל נא כח אד' גו' ה' ארך אפים גו' היא (כמו שממשיך בכתוב²⁷) סלח נא לעון העם הזה גו', מחילה סליחה וכפרה על חטא המרגלים. והנה בסליחה

* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס כ"ח סיון — תשמ"ט.

(1) פרשתנו (שלח) יד, יז.

(2) עה"פ, מסנהדרין קיא, סע"א ואילך.

(3) פרשתנו יד, יח.

(4) שבת פט, א.

(5) פרש"י שבת שם.

(6) ראה חדא"ג מהרש"א לשבת שם "כאשר דברת לי לאמר שאומר אני".

(7) ועד בנוגע לפס"ד במעשה בפועל, כידוע הראי' לזה מ"שעטנז" (נדה סא, ב) — ראה

לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

(8) יד, יט.

שני ענינים⁹. דשרש הסליחה הוא מבחינה שלמעלה מהשתלשלות, כי בכדי למלאות הפגם צ"ל המשכה ממקום נעלה ביותר שאין שייך בו פגם, אבל בכדי שתהי' הסליחה (מילוי הפגם) בפועל, צריכה להיות ההמשכה למטה, בהמקום שבו הי' הפגם. וזהו ועתה יגדל נא כח אד' גו' ה' אך אפים גו', דשרש הסליחה היא מבחינת ה' אך אפים גו', י"ג מדות הרחמים¹⁰ שלמעלה מהשתלשלות¹¹, ויגדל כח אד' הוא שתהי' ההמשכה למטה באד', בכדי לתקן הפגם. דשם אד' הוא במלכות¹², והפגם דחטא המרגלים שלא רצו במצוות מעשיות¹³ הוא במלכות¹⁴, וע"י ההגדלה דכח אד' נתקן ונתמלא הפגם.

ג) **וביאור** הענין בפרטיות יותר יובן בהקדים דיוק לשון הכתוב ועתה יגדל נא כח אד', דשני פירושים בזה. דבכמה דרושים¹⁵ מבואר דפירוש יגדל כח אד' הוא שיומשך באד' הכח שלו (השרש ומקור דאד') ועי"ז תהי' ההגדלה שלו. והפירוש דיגדל כח אד' בפשטות הוא (וכן מבואר בכמה דרושים¹⁶) שתהי' הגדלה (גם) בכח אד'. ועפ"ז יובן (יותר¹⁷) השייכות דיגדל נא כח אד' להוי' אך אפים גו' (י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות), כי בכדי שתהי' ההגדלה בכח אד' (השרש ומקור דאד') הוא ע"י ההמשכה מבחינה שלמעלה מהשתלשלות, למעלה גם משרש ומקור ההשתלשלות.

9) ראה עד"ז לקו"ש חיי"ט ע' 418 ואילך. וראה גם לקו"ש חיי"ח ע' 174 הערה 10 בענין הסליחה על חטא המרגלים.

10) וראה ל"ת להאריז"ל עה"פ הטעם על זה שבפסוק זה נאמרו רק ט' מדות.

11) ראה אגה"ת פ"ח (וראה לקו"ש חיי"ט שם). וראה לקו"ת פרשתנו ד"ה זה (לט, סע"ד ואילך).

12) תניא שעהויה"א רפ"ז. ובכ"מ.

13) לקו"ת פרשתנו לו, א. ובכ"מ.

14) סד"ה ועתה יגדל נא תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שנא). המשך ועתה יגדל נא תרצ"ד בסופו (סה"מ קונטרסים ח"ב שיו, א). ובכ"מ.

15) לקו"ת שם ד"ה זה מ, א. אוה"ת פרשתנו ד"ה זה ע' תעג (בפירוש הראשון). ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ שם ס"ע שנ). המשך תרצ"ד הנ"ל (סה"מ קונטרסים שם). ובכ"מ.

16) אוה"ת שם בפירוש השני.

17) ראה גם לקו"ת שם (לט, ד ואילך) הקשר דיגדל כח אד' עם יגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות. כי בכללות — גם כח אד' הוא למעלה מהשתלשלות. אבל בפרטיות, כח אד' נכלל בהשתלשלות*, ולכן עיקר השייכות דיגדל כח אד' ליגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות הוא להפירוש שההגדלה היא (גם) בכח אד'.

* ראה עד"ז לקמן הערה 31 בענין קדמות השכל.

ד) **והענין** הוא, דשם אד' הוא במלכות (כנ"ל), וכח אד' (השרש ומקור דמלכות) הוא בחכמה, דאבא יסד ברתא¹⁸. ויובן זה עד"מ מאותיות הדיבור שבאדם (דמלכות בכלל הוא דיבור¹⁹), ששרשם²⁰ הוא למעלה מהאור (השכל או המדה) שמלוכש בהם. דזה שאותה הסברא, כל אחד אומר אותה באותיות ותיבות אחרים, הוא מפני ששרש האותיות הוא מבחינת חכמה, שכל הנעלם וקדמות השכל²¹ שבנפש, שלמעלה משכל הגלוי. וזהו הטעם על זה שע"י שמביא את השכל בדיבור מיתוסף בהשכל יותר מכמו שהי' תחלה (במחשבה), כי ע"י הדיבור נמשך מבחינת החכמה שרש ומקור השכל.

ה) **והנה** זה ששרש הדיבור הוא בחכמה הוא לא רק בנוגע להדיבור עצמו, אלא גם בנוגע להשכל והמדות שמתלבשים בהדיבור. כי ע"י התלבשותם בדיבור, הם מתחלקים לריבוי חלקים. דכשמדבר דברי אהבה, הרי האהבה מצד עצמה היא מדה אחת, וכשהיא מתלבשת באותיות ותיבות הדיבור היא נחלקת לכמה תיבות, שבכל תיבה יש חלק מהמדה²². ועד"ז הוא כשמדבר איזו סברא שכלית, שהסברא היא סברא אחת, וכשהיא מתלבשת באותיות ותיבות הדיבור היא נחלקת לכמה חלקים²³. וזה שהשכל והמדות באים להתחלקות (אף שמצד עצמם הם פשוטים) הוא ע"י שנמשך בהם מבחינת החכמה, קדמות השכל²⁴.

ו) **ועפ"ז** יובן יותר²⁵ הטעם על זה שע"י שמביא את השכל בדיבור מיתוסף בהשגת השכל יותר מכמו שהי' קודם, כי הכח

18) זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. תקו"ז תכ"א (סא, ב). תס"ט (קה, ב). אגה"ק ס"ה (קז, א).

19) ראה זח"א פו, ב ובאור החמה ורמ"ז שם. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך דבור וערך אמירה. מאורי אור וקהלת יעקב ערך דבור. וראה תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א: "מלכות פה".

20) בהבא לקמן ראה ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ שם ע' שמו ואילך). המשך תרצ"ד הנ"ל (סה"מ שם שייב, סע"א ואילך). וראה גם אוה"ת ד"ה זה (ע' תפד. שם ע' תפז). וראה בארוכה סה"מ תרנ"ט ע' ד ואילך. שם ע' לח ואילך. ובכ"מ.

21) לשון אדה"ז באגה"ק שם. וראה לקמן הערה 31.

22) "מאחר שבדיבורים הללו היא (האהבה) נגבלת כולה, ממילא שיש חלק ממנה בכל דיבור פרטי" — סה"מ צ להצ"צ קכה, ב.

23) ראה ביאווה"ז פנחס קיג, ד (נעתק לקמן בפנים) "כח המחלק את השכל והסברא". ולהעיר מדה"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ שם ע' שמה ואילך) ותרצ"ד (סה"מ שם שט, סע"א ואילך).

24) ביאווה"ז שם (בענין התחלקות השכל). סה"מ צ להצ"צ שם (קכו, ב) ואוה"ת שמות ע' מ ואילך (בענין התחלקות המדות).

25) דמכיון שזה שע"י המשכת השכל בדיבור מגיע בקדמות השכל הוא (לא רק מצד

שמחלק את הסברא באותיות הדיבור שרשו הוא בקדמות השכל, המקור דשכל הגלוי²⁶. וזהו גם הטעם על זה שלפעמים כשלומד איזה ענין במחשבה ומתעוררים אצלו קושיות חזקות שאינו יכול לתרצם וע"י שלומד הענין בדיבור מתיישים אצלו הקושיות וסתירות²⁷. כי השכל כמו שהוא מצד מקורו הוא שכל ברור, בלי סיג ופסולת²⁸, ולכן כשמביא את השכל בדיבור, שע"י נמשך השכל כמו שהוא בשרשו (כנ"ל), נעשה אצלו ברור באופן שאין שום קושיא וסתירה כלל²⁹.

ז) **והנה** גם החכמה, בחינת קדמות השכל, להיותה שרש ומקור השכל, בהכרח שהיא בבחינת מציאות. דכמו שהשכל הוא מציאות (שמחוץ להנפש³⁰), עד"ז הוא גם שרש השכל, קדמות השכל. וזהו מעלת הרצון על השכל (גם על קדמות השכל³¹), שהרצון אינו מציאות לעצמו וכל ענינו הוא הטיית והמשכת הנפש³⁰. ולכן הרצון מושל ושולט על כל הכחות³² גם על כח השכל, כמארז"ל³³ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ, דע"י שרוצה בו, הוא מבין באופן אחר. ומכיון שהרצון הוא למעלה גם משרש השכל (קדמות השכל), כנ"ל, לכן, הפעולה שנעשית בשכל ע"י הרצון היא גם בשרש השכל. ולכן, ההוספה בשכל שע"י הרצון היא הרבה יותר מההוספה שע"י הדיבור³⁴. כי ההוספה שע"י הדיבור היא

הדיבור אלא גם) מצד השכל המתלבש בהדיבור, לכן, ההמשכה דקדמות השכל מתגלית ופועלת בהשכל.

26 ראה ביאורה"ז שם קיג, א ואילך.

27 ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ שם ע' שמז) ותרצ"ד (סה"מ שם שיב, סע"ב).

28 לשון אדהאמ"צ בביאורה"ז שם (קיג, ד). וראה לקמן הערה 35.

29 כ"ה הלשון בד"ה הנ"ל תרע"ח ותרצ"ד שם.

30 ראה בארוכה המשך תער"ב ח"א פמ"ט (ע' פז). סה"מ ה'תש"ג ע' 126. ובכ"מ.

31 בלקוטי לוי"צ לזח"א ע' רב, ובלקוטי לוי"צ על תנ"ך ומרו"ל ע' נד, דשני הענינים "שכל הנעלם" ו"קדמות השכל" (שבאגה"ק ס"ה) הם ח"ס ואוירא. "שכל הנעלם" — ח"ס, ו"קדמות השכל" — אוירא. ובלקוטי לוי"צ לזהר שם "דח"ס הוא בחי' אור פנימי ואוירא הוא בחי' אור מקיף". אבל ראה ע"ח שער יג (שער א"א) פ"ד (הובא בסה"מ תרס"ה ע' רסה) "שאוירא הוא בחי' מקיף קטן, שהוא מקיף לאור פנימי, וגלגלתא (שדוגמתו בנפש האדם הוא רצון) בחי' מקיף גדול".

32 ראה בארוכה המשך תער"ב שם פנ"א (ע' צ). ובכ"מ. וראה גם ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ שם ס"ע שמח) ותרצ"ד (סה"מ שם שיד, ב).

33 ראה ע"ז יט, א.

34 להעיר, שע"י הדיבור נעשה רק המשכת השכל, וע"י הרצון נעשה (לא רק המשכת השכל כנ"ל בפנים, אלא) גם שינוי בהשכל. וכידוע הדוגמא לזה מזה שבתחלה (בראשית ו, ז) כתוב וכל יצר מחשבות לבו רק רע גוי' (ולכן) אמתה גוי', ואח"כ (נח ח, כא) כתיב כי

מפני שהדיבור מעורר שרש השכל, ומכיון שגם שרש השכל הוא מציאות ויש בו ציור, לכן, ההוספה שע"י המשכת השרש היא במדידה והגבלה, משא"כ ההוספה בשכל שע"י הרצון אינה מדודה (כ"כ), מכיון שפעולת הרצון היא גם בשרש השכל.

ועד"ז יובן למעלה, שבהגדלה בשם אד', שני אופנים. ההגדלה באד' ע"י שנמשך בו מבחינת כח אד'. וכמובא לעיל (סעיף ג') מכמה דרושים דפירוש יגדל כח אד' הוא שתהי' הגדלה באד' ע"י שיומשך בו הכח שלו³⁵, שרשו ומקורו. וההגדלה באד' ע"י ההמשכה מבחינת הסובב שלמעלה מהשתלשלות (דסובב הוא דוגמת הרצון), דהגדלה זו היא נעלית יותר, מכיון שהגדלה זו היא גם בכח אד' (השרש דאד'), וכפירוש הפשוט ביגדל כח אד', שתהי' הגדלה בכח אד'.

(ח) **והנה** כל הענינים שלמעלה, המשכתם היא ע"י עבודת האדם. וזהו ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת לאמר, דכאשר דברת קאי על הדיבור דהקב"ה למשה הי' לך לעזרני, שמשא יאמר תצלה מלאכתך³⁶, שהגדלת כח אד' נעשית ע"י עבודת האדם (אמירת משה). וע"פ הידוע³⁷ שעבודת האדם (אתערותא דלתתא) שעל ידה נעשית ההמשכה (אתערותא דלעילא) צריכה להיות מעין ההמשכה, מובן, שבכדי שתהי' הגדלת כח אד' (ממלא) על ידי שיומשך בו מבחינת הסובב שלמעלה מהשתלשלות, הוא ע"י ההגדלה (הוספה) בהעבודה שע"פ טעם ודעת ע"י המשכת וגילוי העבודה שלמעלה מטעם ודעת. וע"ד המבואר בתניא³⁸ שקיום התורה ומצוותי' תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' שע"י זכירת ענין המס"נ, למעלה מהשתלשלות שבאדם, נעשית הגדלה והוספה בקיום התומ"צ, השתלשלות שבאדם.

יצר לב האדם רע מנעוריו ולכן) לא אוסיף עוד להכות גוי. דאזתה הסברא שהיתה בתחלה טעם המחייב נעשית לטעם המזכה (המשך באתי לגני ה'תש"י פי"ח. ובכ"מ).

35) ומכיון שתוכן הבקשה 'ועתה יגדל נא כח אד'' הוא (כמו שממשיך בכתוב) סלה נא לעון העם הזה גוי' (שזהו לכל הפירושים) — מוכח, שגם ע"י הגדלה זו נעשית הסליחה. וכמובא לעיל ס"ו מביאווה"ז, שע"י המשכת קדמות השכל נתברר השכל מכל סיג ופסולת. דיש לומר שבהנמשל הוא שנתקן כל הפגמים. אלא ששלימות הסליחה היא ע"י הגדלת כח אד' שע"י המשכת הסובב. ולהעיר מהמובא בהערה הקודמת, שע"י הרצון (דוקא, שלמעלה מקדמות השכל), גם הסברא שהיתה בתחלה טעם המחייב משתנית להיות טעם המזכה.

36) להעיר מאווה"ת וישב (רעת, א"ב) דשרש ההצלחה הוא מהכתר (שלמעלה מהשתלשלות).

37) ראה בארוכה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ט ט"ט (תו"מ סה"מ שבט ע' שכה). וש"נ.

38) ספכ"ה.

ובפרטיות יותר יש לומר, שבכדי שתהי' המשכת הסוכב וההגדלה בכח אד', צריך לקשר העבודה שלמעלה מטעם ודעת עם בחינת קדמות השכל. וזהו שאמרו רז"ל³⁹ כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה⁴⁰, דבכל כחו ישנם שני פירושים. פי' רש"י⁴¹ בכל כחו כח כוונתו, ופירוש התוספות⁴² בקול רם. ויש לומר הביאור בזה, דע"י אמירת אמן יהא שמי' רבא בכל כחו נעשה הגדלת כח אד'⁴³. דשמי' רבא הוא שמו הגדול, סוכב שלמעלה מהשתלשלות, שע"י המשכת הסוכב נעשה הגדלת כח אד' כנ"ל. ולכן ע"י אמירת אמן יהא שמי' רבא קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, דהגזר דין הוא מצד הפגם בשם אד', וע"י הגדלת כח אד' נתתקן הפגם, ובכדי שתהי' ההמשכה דשמי' רבא בבחינת כח אד', הוא ע"י שני הענינים (הפירושים) דבכל כחו. דכל כוונתו היא הכוונה דרעותא דלבא שלמעלה מטעם ודעת, למעלה מהשתלשלות שבאדם, וקול רם הוא הדיבור שמעורר בחינת קדמות השכל, השרש והשתלשלות⁴⁴. וע"י שכל כוונתו היא לא רק במחשבה אלא באה בקול רם, ע"ז נעשית ההמשכה דשמי' רבא בכח אד'.

ט) והנה ידוע⁴⁵ שעבודת האדם מגעת עד שרש הנבראים, בחינת השתלשלות, וזה שעל ידי העבודה נמשך גם מלמעלה מהשתלשלות, הוא ע"י נתינת כח מלמעלה שנמשך במתן תורה. וזהו כאשר דברת לאמר, דזה שע"י עבודת האדם (לאמר) נעשה הגדלת כח אד', שההגדלה היא על ידי המשכת הסוכב שלמעלה מהשתלשלות, הוא כאשר דברת, דכאשר דברת קאי (גם) על לאמר (כנ"ל בתחלת המאמר),

39) שבת קי"ט, ב.

40) כ"ה (של ע' שנה) בזח"ג כ, א (ברע"מ). תקי"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). זו"ח קיא, ג. רי"ף לברכות פ"ג (כא, ב). רא"ש שם (סי' יט). טור אר"ח סני"ו. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

41) וכן פי' רבינו יונה לרי"ף שם. הובא בטור ובשו"ע אדה"ז שם.

42) בשם הפסיקתא.

43) השייכות דאישרי' בכל כחו ליגדל כח אד' — ראה גם זח"ג רכ, א (ובביאורו"ז לאדהאמ"צ שם קי, א ואילך). אוה"ת פרשתנו שם ע' תפ ואילך. שם ע' תפו ואילך. ד"ה הנ"ל תרע"ח ותרצ"ד בתחלתו.

44) דזה שע"י הדיבור מיתוסף בהשכל, לפי שהדיבור מעורר קדמות השכל, הוא ביותר כשהדיבור הוא בקול רם — ראה סה"מ תרנ"ט ע' ו בענין ההוספה שנעשית בהמדות ע"י הדיבור.

ולעזר מעירובין נג, סע"ב ואילך בענין ההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחישא. אבל בעירובין שם הוא בנוגע ל"משתמרת" (ולא בנוגע להוספה בשכל), דענין "משתמרת" שייך לזה שהשכל נקלט יותר בהאדם (ולא להמשכה מקדמות השכל).

45) סה"מ תרס"ה ע' ז. ה'תשי"ג ע' 23.

שע"י דיבור הקב"ה הי' לך לעזרני, ניתן הכח (למשה, ועל ידו לכאור"א מישראל) שע"י עבודתו יוכל לפעול הגדלת כח אד'. וע"פ המובא לעיל שכח זה (שע"י עבודה יומשך גם האור שלמעלה מהשתלשלות) נמשך במתן תורה, יש לומר, דכאשר דברת לאמר קאי (גם) על וידבר גו' לאמר⁴⁶ שנאמר במתן תורה⁴⁷, שגם הפירוש דוידבר גו' לאמר הוא שוידבר אלקים הי' שישראל יאמרו את כל הדברים האלה (שקאי גם על כל התורה כולה⁴⁸) באופן דלאמר, לומר הדברים שהקב"ה אומר⁴⁹. היינו שע"י שהאדם אומר דברי תורה, הוא גורם שהקב"ה יאמר דיבורים אלו, המשכת אוא"ס (שלמעלה מהשתלשלות) בתורה (השתלשלות). ועי"ז נמשך הכח גם בכללות עבודת האדם, שע"י עבודתו (באופן שהלמעלה מהשתלשלות שבאדם מאיר בהשתלשלות שבו) ממשיך אור שלמעלה מהשתלשלות בהשתלשלות, המשכת סובב בממלא. ועי"ז נעשה המשכת הסובב גם למטה בעולם (שהמשכת הסובב בעולם היא גם בהפנימיות שבו), ועי"ז נשלמת הכוונה דדירה⁵⁰ לו ית' בתחתונים.

(46) יתרו כ, א.

(47) ראה גם אוה"ת שם ע' תצא (וראה שם ע' תצז). סד"ה הנ"ל תרע"ח ותרצ"ד. ולהעיר גם משבת פט, א (הובא לעיל בתחלת המאמר) שהפסוק ועתה יגדל נא אמר משה להקב"ה בשעה שעלה למרום ומצאו להקב"ה שהי' קושר כתרים לאותיות. ולהעיר מתדא"ג מהרש"א שם שהקשה ד"האי קרא אינו כתוב לגבי מתן תורה אלא בשילוח מרגלים.

(48) ראה חגיגה ג, ב. הנסמן בתו"מ סה"מ סיון ע' שכו הערה 4-3.

(49) תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מב, א. ובכ"מ. וראה גם אוה"ת, תרע"ח ותרצ"ד שבהערה 47.

(50) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.